

TANÁRI KÉZIKÖNYV ÉS MEGOLDÓKULCS

az 1956-os forradalom és szabadságharc 70. évfordulójára készített
foglalkozástervhez

ALSÓ TAGOZAT

A PROGRAM LÉNYEGE

Az alsó tagozatos tanulók számára készült oktatási csomag nem ad részletes eseménytörténeti áttekintést. A hétköznapi tárgyak, egy elképzelt gyermek érzései, a szabadság és a biztonság fogalma, valamint az emlékezés kreatív formái vezetik végig a diákokat a témán. Az 1–2. évfolyamon a pedagógus olvassa fel a feladatokat. A 3–4. évfolyamon rövid önálló munka is kérhető a diákoktól.

Javaslat: A pedagógus a feladatok áttekintése után eldöntheti, hogy a teljes feladatlapot feldolgozza a tanulókkal, vagy csak a foglalkozás egy részét dolgozza fel velük. A feladatlapok részben kiválthatók a vetített anyag segítségével.

1. Mit érdemes történeti minimumként elmondani?

RÖVID TANÁRI MAGYARÁZAT

„1956 őszén Magyarországon forradalom tört ki. Sokan változást és nagyobb szabadságot szerettek volna. A rendkívüli helyzet a családok és a gyerekek mindennapjait is megváltoztatta: az emberek híreket vártak, az ellátás és az iskola is akadozhatott, sokan pedig bizonytalanok voltak abban, mi következik.”¹

1–2. évfolyamon elegendő ennyi háttérismeret. A fegyveres harcokat és a megtorlást nem szükséges részletezni. 3–4. évfolyamon egyszerűen megnevezhető a diktatúra és az is, hogy a forradalom egyik ismert jelképe a közepén kivágott magyar zászló lett (ehhez a szimbólumhoz feladat is kapcsolódik).

2. A foglalkozás felépítése

A foglalkozás tanári vezetéssel, rövid közös beszélgetésekkel és egyéni alkotással működik a legjobban. A *Szabadságfa* közös alkotás keretében készül el. Az *Érzelemkártya* és az *Üzenet 2096-ba* elsősorban egyéni feladat, amelyet rövid páros vagy közös bemutató követhet.

¹ A tanítók felkészüléséhez segítséget nyújthat a Zanza.tv rövid összefoglaló videója: *Az 1956-os forradalom és szabadságharc*. Elérhető: <https://zanza.tv/tortenelem/magyarorszag-1945-1956-kozott/az-1956-os-forradalom-es-szabadsagharc>

Szakasz	Tanulói munka	Tanári fókusz
Ráhangelődés	Rövid tanári bevezetés: „70 éve történt az 1956-os forradalom, ma erre emlékezünk.”	A tanulóknak nincs szüksége előzetes történelmi tudásra.
Emlékdoboz	Az öt tárgykártya megfigyelése: rádió, zászló (két darab együtt értelmezendő), újság, kenyér, iskolatáska.	Előbb megfigyelés és a hétköznapi funkció értelmezése, utána a történeti jelentés meghatározása.
Érzelemkártyák	Egy érzés kiválasztása és a mondat befejezése.	Az érzés nem „helyes vagy hibás”. Az indoklás legyen a helyzetnek megfelelő.
Szabadságfa	Egy szó vagy rajz a szabadságról/biztonságról, majd a levelek a közös fára kerülnek.	Ne legyen esztétikai verseny az elkészült rajzok között, és a pedagógus ne minősítse politikai nézetként a diák választát.
Üzenet 2096-ba	Rajz + az „Azt szeretném, hogy tudd...” mondat befejezése egy képeslapon.	A cél az emlékezés és a történelmi üzenet egyszerű megfogalmazása.

3. Előkészítés

- A *Szabadságfa* leveleinél készítsen elő ollót és ragasztót. *(Részben kiváltható a vetített anyaggal.)*
- A közös *Szabadságfához* legyen egy nagyobb papírlap vagy csomagolópapír, amelyre a törzs és az ágak felrajzolhatók.
- Az *Üzenet 2096-ba* feladat elvégzéséhez elegendő a ceruza, a színes ceruza vagy a filctoll.
- A személyes családi emlékek megosztása soha ne legyen kötelező.
- A tárgyképek nem mind 1956-ban készültek: némelyik a korszak tárgyi világát szemlélteti.
- Javaslat: Kérheti a tanulóktól, hogy hozzanak be otthonról olyan tárgyakat, amelyek az 1950-es évek Magyarországhoz kötődnek. Ezeket kapcsolhatja az első, *Emlékdoboz* feladathoz.

4. Megoldókulcs – 1. Tárgykártyák. Emlékdoboz 1956-ból

RÁDIÓ – Mire használhatták? Milyen hírt várhattak tőle?

Elfogadható megoldás / értékelési szempont: Hírek, közlemények, beszédek és műsorok hallgatására. Rendkívüli helyzetben az emberek azt várhatták, hogy megtudják, mi történik, mire kell figyelniük, hogyan alakulhat a közlekedés vagy a mindennapi élet.

Mintaválasz: „A rádióból azt várhatták, hogy elmondják, mi történt, és mire kell figyelni.”

Megjegyzés: Alsó tagozaton ne követeljen konkrét rádióadó-nevet vagy részletes történeti ismereteket.

ZÁSZLÓ – Miért lehet lyuk a közepén? Milyen színeket látsz rajta?

Elfogadható megoldás / értékelési szempont: A forradalom idején sok magyar zászlóból kivágták a kommunista állami címert. A zászló színei: piros, fehér, zöld. 1–2. osztályban az „akkori állami jelkép” megfogalmazás elegendő.

Mintaválasz: „Piros, fehér és zöld. A közepéből kivágták azt a jelképet, amelyet sokan már nem akartak a zászlón látni.”

ÚJSÁG – Mire lehet kíváncsi az, aki újságot olvas?

Elfogadható megoldás / értékelési szempont: A legfrissebb eseményekre, hírekre, közleményekre és a mindennapi életet érintő változásokra.

Mintaválasz: „Arra, hogy mi történt, és mit kell tudni a következő napról.”

KENYÉR – Miért lehet fontos egy rendkívüli napon?

Elfogadható megoldás / értékelési szempont: Az embereknek válsághelyzetben is enniük kell, miközben a boltok, a szállítás és az ellátás akadozhat.

Mintaválasz: „Azért fontos, mert akkor is kell enni, ha nehezebb élelmiszerhez jutni.”

Megjegyzés: A tanulói lapon használt kenyérfotó 1948-as. A kép a korszak ellátásának tárgyi világát szemlélteti, nem 1956 egy konkrét napját.

ISKOLATÁSKA – Mi történik vele, ha aznap nincs tanítás?

Elfogadható megoldás / értékelési szempont: Otthon maradhat, és a diák megszokott napirendje felborul. A feladat célja annak felismerése, hogy a történelmi esemény a gyerekek hétköznapi rutinját is érintheti.

Mintaválasz: „Ha nincs iskola, a táská otthon marad, és a gyermek érzi, hogy ez nem egy szokásos nap.”

Megjegyzés: A felhasznált fénykép 1955-ben készült Budapesten, tehát korszakot szemléltető kép.

5. Megoldókulcs – 2. Érzelemkártyák

A hat kártya: KÍVÁNCSI • REMÉNYKEDŐ • IJEDT • BÁTOR • SZOMORÚ • BIZONYTALAN. A feladat megoldásakor nincs egyetlen „helyes” választás. A jó válasz az érzést a megadott helyzethez – a család otthon van, a felnőttek a rádióból várják a híreket – kapcsolja.

Érzés	Elfogadható mondatbefejezés
Kíváncsi	„...mert hallotta, hogy a felnőttek a rádiót figyelik, és tudni szeretne volna, mi történik.”
Reménykedő	„...mert abban bízott, hogy hamarosan nyugodtabb és szabadabb lesz az élet.”
Ijedt	„...mert nem tudta, mi történik, és látta, hogy a felnőttek is aggódnak.”
Bátor	„...mert a félelme ellenére megpróbált nyugodt maradni és figyelni a családjára.”
Szomorú	„...mert a megszokott élet megváltozott, vagy aggódott valakiért.”
Bizonytalan	„...mert nem tudta, mi lesz másnap, például lesz-e iskola vagy minden a megszokott módon működik-e.”

Megjegyzés: Ezek lehetséges indoklások, nem forrásból bizonyítható érzelmi tények. Más, az életkorhoz illő és a helyzethez kapcsolódó magyarázat is elfogadható.

6. Megoldókulcs – 3. Szabadságfa

Mit jelent neked a szabadság vagy a biztonság?

Elfogadható megoldás / értékelési szempont: Személyes, életkorhoz illő szó, rövid kifejezés vagy rajz. Példák: béke, család, otthon, barátok, iskola, játék; elmondhatom, amit gondolok; biztonságban lehetek. Nem szükséges történelmi definíció.

Mintaválasz: „Nekem a szabadság azt jelenti, hogy elmondhatom, amit gondolok, és biztonságban lehetek a családommal.”

Megjegyzés: Az üres levél kifejezetten rajzolásra szolgál. A pontozott levélre írhatnak.

7. Megoldókulcs – 4. Üzenet 2096-ba

„Azt szeretném, hogy tudd...”

Elfogadható megoldás / értékelési szempont: A válasz kapcsolódjon 1956 emlékezetéhez, a szabadsághoz, a rendkívüli helyzethez vagy ahhoz, hogy a történelmi események a hétköznapi emberek, köztük a gyerekek életét is megváltoztatják. A rajz és a bélyeghely is szabadon alakítható.

Mintaválasz: „Azt szeretném, hogy tudd: 1956-ban sokan szabadságot és változást szerettek volna, és fontos emlékezni arra, hogyan érintette ez a családokat is.”

Megjegyzés: A pedagógus ne az esztétikai minőséget értékelje. A rajz akkor sikeres, ha a tanuló röviden el tudja mondani, hogyan kapcsolódik az emlékezéshez.

8. Differenciálás és érzékeny tartalom

Szempont	1–2. évfolyam	3–4. évfolyam
Olvasás	Tanári felolvasás, rövid, egyértelmű utasítások.	Rövid önálló olvasás is kérhető.
Válasz	Szó, rajz vagy szóbeli indoklás.	Legalább egy teljes mondat az érzelmekről, néhány szó vagy rajz a <i>Szabadságfán</i> .
Történeti háttér	Forradalom, szabadság, emlékezés egyszerű megfogalmazással.	A diktatúra és a lyukas zászló rövid magyarázata is elhangozhat.
Megosztás	Aki szeretné, szóban elmondja.	Rövid páros vagy osztályszintű megosztás.

Megjegyzés: Ne használjon erőszakot ábrázoló képet, és ne kérdezzen rá családi traumára! Ha egy tanuló személyes történetet kezd mesélni, jelezze, hogy csak annyit kell megosztania, amennyit szeretne.

9. Értékelési alapelv

- Megfigyelés: felismer egy tárgyat, és legalább egy életszerű funkciót vagy jelentést meg tud nevezni.
- Indoklás: az érzelmek vagy a választás mellé legalább egy érthető okot kapcsol.
- Együttműködés: a közös *Szabadságfa* készítésekor figyel a társaira, és részt vesz a munkában.
- Emlékezés: egy szóban, mondatban vagy rajzban meg tudja fogalmazni, mit szeretne megőrizni 1956 emlékéből.

10. A tanulói füzetben szereplő képek forrásai

Tárgy	Forrás a tanulói lapon
Rádió	Orion 115A – fadobozos „Rákosi-néprádió” (Fotó: Oprienko, CC-BY-SA-4.0 / Forrás: Wikimedia Commons)
Zászló	Készítette: OH Tankönyvfejlesztési Osztály
Újság	A <i>Szabad Nép</i> 1952. március 9-i számának címlapja. Forrás: Sajtóarchívum / Országos Széchényi Könyvtár
Kenyér	Ráth Károly: <i>Kenyérsztás a Teleki téri piacon</i> , 1948, leltári szám: 2017.100.9. Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ MNM Történeti Fényképtár. https://gyujtemenyek.mnm.hu/hu/record/-/record/MNMMUSEUM1783748

Tárgy	Forrás a tanulói lapon
Iskolatáska	Budapest, 1955. Fortepan / Pálfi Balázs (Képszám: 23842)

FONTOS FORRÁSKRITIKAI MEGJEGYZÉS

Az *Emlékdoboz* képei történeti tárgyakat és a korszak hétköznapi világát szemléltetik. A kenyérfotó 1948-as, az iskolatászkáról készült fotó 1955-ös, ezért a pedagógus ne úgy vezesse be őket, mint „1956-ban ezen a napon készült” képeket. A feladat azt vizsgálja, mit jelenthettek ezek a tárgyak egy rendkívüli történelmi helyzetben.

11. Rövid módszertani fogalomtár

Fogalom	Jelentése ebben a csomagban
Tárgykártya	Egy tárgy képe és egy rövid kérdés, amely a hétköznapi funkciótól a történelmi jelentés felé vezet. (Megjegyzés: A zászlók esetében két kép összevetése.)
Érzelemkártya	Vizuális kártya, amely segít egy érzés megnevezésében és annak rövid indoklásában.
Szabadságfa	Közös alkotás, amelyen a tanulók saját szavaikat vagy rajzaikat helyezik el a szabadság és a biztonság témájában.
Üzenet 2096-ba	Képeslap formájú emlékezési feladat, amely a jövőbeli olvasónak fogalmaz meg rövid üzenetet 1956-ról.

Kiadó: Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium (OGYM)

Felelős kiadó: Lannert Judit oktatási és gyermekügyi miniszter

Szakmai koordináció / pedagógiai fejlesztés / szerkesztői munka: dr. Csapodi Csaba miniszteri biztos (OGYM) és dr. Szemethy Tamás főosztályvezető (OGYM Miniszteri Biztosi Titkárság)

Együttműködő partner: Kóródi Bence elnökhelyettes (Oktatási Hivatal Tartalomfejlesztési és Tankönyvkiadási Szakterület)

Kiadás éve: 2026

Szerzői jogi nyilatkozat: Minden jog fenntartva. A jelen pedagógiai segédanyag az 1956-os forradalom és szabadságharc 70. évfordulójára készült. A feladatok, a szövegek és a források kizárólag a közoktatási intézményekben megvalósuló ingyenes oktatási és megemlékezési célokat szolgálják, a forrás kötelező megjelölése mellett szabadon felhasználhatók. Kereskedelmi forgalomba nem hozhatók.